

Секція: Юридичні науки

Кирієнко Микола Іванович

магістр

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКАЗУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток та запровадження новітніх технологій та, зокрема, розповсюдження використання електронних ресурсів для комунікації, зумовлюють пошук нових підходів до врегулювання суспільних відносин у різноманітних галузях. У сучасному світі законодавство є основним регулятором суспільного життя, має втілювати найбільш необхідні потреби суспільства та підлаштовуватися під оберти його розвитку. З огляду на це, першочергового значення набуває правова регламентація використання електронних засобів доказування у цивільному процесуальному законодавстві. А саме – визначення порядку подання та дослідження критеріїв достовірності та допустимості е-доказів.

Стан останніх досліджень. Проблематиці електронного доказу у цивільному процесуальному праві присвячені наукові доробки Фурси С.Я., Грабовської О.О., Лазько О.М., Павлової Ю.М., Дорогозюк К.Б., Каламайка Ю.О., Гусєва О.Ю., Гетманцева М.О., Антонюка О.І., Казачука І.В., Петренка В.С., Дружинкіна Є.С., Бонера А.Т. та багатьох інших українських та зарубіжних вчених.

Мета статті полягає у дослідженні стану правої регламентації електронних доказів, а також у аналізі проблем, пов'язаних із застосуванням електронного доказу як засобу доказування у цивільному процесі України.

Виклад основного матеріалу. Наразі правове регулювання процедур, пов'язаних із застосуванням електронних документів та матеріалів, які свідчать про наявність чи відсутність певних фактичних обставин справи, врегульовано новою редакцією Цивільного процесуального кодексу України від 15.12.2017 та Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» (далі – Закон). Так, Цивільний процесуальний кодекс України надає визначення поняття «електронний доказ» та регламентує процес подання електронних доказів до суду. Необхідно зазначити законодавче визначення електронного доказу. *Електронними доказами* є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (і в мережі Інтернет) [1].

Не зважаючи на формальне врегулювання статусу електронних доказів у новій редакції Цивільного процесуального кодексу України, у ньому існують певні прогалини, які потребують відповідної регламентації. На відміну від попередньо зазначеного нормативно-правового акту, який не визначає поняття копії електронного доказу, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» містить положення, з яких випливають суттєві відмінності між зазначеними поняттями. А саме – оригіналом електронного документа є електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису. Натомість, Закон зазначає, що електронна копія електронного документа засвідчується у

порядку, встановленому законом. Паперовою копією електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством [2]. На практиці розмежування оригіналу електронного доказу та електронної копії електронного доказу є надзвичайно важливим, адже у випадку, коли учасник справи подає паперову копію електронного доказу є великий ризик, що суд може не визнати копію такою, що відповідає законодавству та не взяти доказ до уваги. Як влучно зазначають Гетманцев М.О. та Воронюк О.О. цю проблему можна вирішити шляхом огляду електронних доказів за їх місцезнаходженням у разі неможливості їх пред'явлення [3; 4]. Проте Гетманцев також вказує на проблематичність у застосування зазначеного підходу, наприклад, коли інформація, що є предметом доказування розміщена на інтернет-ресурсі, адже чинні редакції кодексів не визначають як саме ідентифікувати місце знаходження того чи іншого сайту [3, с.21]. Також цю проблему можна вирішити шляхом досудового забезпечення відомостей в Інтернеті нотаріусами сайту [5, с. 54].

Щодо доктринального визначення електронних доказів, то наразі існують певні розбіжності у розумінні цього поняття науковцями. Каламайко А.Ю. зазначає, що електронні засоби доказування – це передбачені законом процесуальні форми залучення текстової, звукової та візуальної інформації, яка створена та збережена за допомогою технічних та програмних засобів [6, с. 128]. У статті Павлової наводяться визначення, надані вченими Сафроновим С.Г. та Минбалєєвим А.В., які під електронними доказами розуміють задокументовану інформацію, представлену в електронній формі, тобто у вигляді, прийнятному для сприйняття людиною за допомогою електронних обчислювальних машин, а також для передання інформаційно-телекомунікаційними мережами, або оброблення в інформаційних системах. Також наводиться визначення, надане Лебедевою Н.Н., відповідно до якого, електронні докази є

відомостями про обставини, які підлягають встановленню в справі, у формі, придатній для зберігання та передачі з використанням електронних засобів зв'язку [7, ст.62].

Навіть не зважаючи на неповне врегулювання ЦПК України статусу електронних доказів, кодекс, однак, надає вичерпний та різноманітний перелік форм електронних доказів. У той час, як теорія цивільного процесу передбачає визначення е-доказів шляхом опису їхніх властивостей та не надає необхідного широкого переліку зовнішніх форм електронних засобів доказування.

У процесі здійснення цивільного судочинства постає проблема оцінки електронних доказів на предмет достовірності та належності. Згідно із положеннями ЦПК України, достовірними є докази на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування [7]. З огляду на це, Законом врегульовано критерій достовірності, що ідентифікує автора електронного документа – електронний підпис. Однак, це питання є колізійним, наприклад, щодо посвідчення цифровим підписом електронних поштових повідомлень. Так, у рішенні ВССУ від 06.08.2014 встановлюється, що поштове повідомлення не є електронним документом і його посвідчення необов'язкове [8]. Проте, враховуючи практику суду, судді зазвичай не підтримують висновок, наданий ВССУ, відхиляючи поштові повідомлення не посвідчені електронним підписом [9-10].

Окремої уваги потребує з'ясування питань, пов'язаних із поданням аудіо, відео- та звукозаписів у якості електронних доказів. У процесі їхнього дослідження виникає запитання щодо допустимості та достовірності доказів, адже без відповідних вказівок на умови здійснення запису (обладнання на якому здійснювався запис, обставини, підстави здійснення запису) суд може поставити сумнів у тому, що голос, зображення певного явища чи особи на відповідному електронному доказі

відповідає дійсності. Варто також звернути увагу на те, що значні труднощі виникають із поданням зразків електронного листування та дописів у соціальних мережах у якості доказів. Як свідчить судова практика, такі докази часто не беруться до уваги з посиланням на їх недопустимість, оскільки їх справжність неможливо перевірити [11-12]. Так, у мережі Facebook може зареєструватися будь-яка особа й під будь-яким іменем, яка створить сторінку від імені відповідача, розміщуватиме певну інформацію та фотознімки. Павлова Ю.С. зазначає, що для перевірки наданих електронних доказів чинне законодавство передбачає проведення експертизи, якщо це потребує спеціальних знань та не може бути здійснено судом самостійно або із залучення спеціаліста [7, с. 63].

Висновки. З подальшим розвитком науково-технічних досягнень роль електронних засобів доказування у цивільному процесі лише зростатиме, що зумовить збільшення відсоткової частки електронних доказів при розгляді певної справи. З огляду на зазначене та здійснене дослідження, постає необхідність у вдосконаленні законодавчого врегулювання питань, пов'язаних із електронними засобами доказування. Це може бути здійснене шляхом виявлення прогалин у законодавстві, а також дослідження способів збирання та процесуального закріплення статусу електронних доказів. Саме такі засоби будуть ефективними при усуненні законодавчих колізій, і це сприятиме формуванню сталої судової практики.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 19.10.2019 р. // Відомості Верховної ради України. 2004. № 40-41, 42, ст. 492.

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 07. 11. 2018 р. // Відомості Верховної ради України. 2003. № 36, ст.275.
3. Гетманцев М.О. Електронні докази в цивільному процесі: практика застосування./ М.О. Гетманцев// Право і суспільство. 2019. № 2. С.21.
4. Воронюк О.О. Електронні докази: що вважати оригіналом, а що — копією? / О.О. Воронюк // Закон і бізнес. 2017. URL: <https://zib.com.ua/ua/130967-elektronni-dokazi-scho-vvazhati-originalom-a-scho-kopieyu.html>.
5. Дорогозюк К.Б. Сучасні джерела доказування у цивільному процесі України та Франції. / К.Б. Дорогозюк// Право і суспільство. 2016. №1. С. 54.
6. Каламайко Ю.О. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі / Ю.О. Каламайко // Право та інновації. 2015. № 2. С. 128.
7. Павлова Ю.С. Правовий статус електронних доказів у світлі нового цивільного процесуального кодексу України / Ю.С. Павлова // Право і суспільство. 2017. № 6, С. 62, 63.
8. Рішення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 06.08.2014 р. по справі № 6-21680св14 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40098065>
9. Рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 08.11.2017 р. по справі № 752/13506/16-ц //Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70605007>
- 10.Рішення Господарського суду Донецької області від 18.09.2017 р. по справі № 905/1508/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69225208>

- 11.Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 17.03.2016 р. № 826/16528/1 //Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56551967>
- 12.Рішення Святошинського районного суду м. Києва від 06.09.2016 р. № 759/19259/15 //Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61275547>